

رابطه تاب‌آوری، نگرش مذهبی با رضایت زناشویی در دانشجویان متأهل

مریم طهماسبی^۱

مهرناز آزاد یکتا^۲

علی شیخ‌الاسلامی^۳

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی رابطه نگرش مذهبی و تاب‌آوری با رضایت زناشویی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران می‌باشد. این مطالعه از نوع کاربردی توصیفی و به روش همبستگی انجام شد. گروه نمونه این پژوهش تعداد ۳۱۵ نفر از دانشجویان متأهل واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده در این پژوهش سه پرسشنامه نگرش مذهبی سراج زاده (۱۳۷۷)، تاب‌آوری کانر دیویدسن (2003 cd-ris)، و رضایت زناشویی انریچ (enrich 1998) بود. داده‌ها با نرم‌افزار spss و روش ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون آنالیز شد.

نتایج تحلیل آماری داده‌ها نشان داد که بین نگرش مذهبی و تاب‌آوری با رضایت از زندگی زناشویی ارتباط مثبت معنی‌دار وجود دارد. همچنین رضایت از زندگی زناشویی بر مبنای نگرش مذهبی و تاب‌آوری قابل پیش‌بینی می‌باشد. همچنین بین نگرش مذهبی و تاب‌آوری نیز رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد.

واژگان کلیدی: نگرش مذهبی، تاب‌آوری، رضایت از زندگی زناشویی، دانشجویان متأهل.

۱. دانشجوی ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات.

۲. استادیار گروه روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

۳. دکترای تخصصی روانشناسی و مدیر عامل موسسه خانواده سلامت بنیان.

۱. مقدمه

خانواده به لحاظ قدمت ابتدایی‌ترین واز لحاظ گستردگی جهان‌شمول‌ترین نهاد اجتماعی است. این امر نشان می‌دهد که تشکیل خانواده یکی از اساسی‌ترین و طبیعی‌ترین نیازهای انسان محسوب می‌شود. اولین گام برای این نیاز اساسی ازدواج است اما به‌رغم خوشایند بودن پیوند ازدواج، بررسی آمارها حکایت از آن دارد که رضایت زوجین به‌آسانی به دست نمی‌آید در نتیجه قوی‌ترین پیوند انسانی یعنی ازدواج در مستحکم‌ترین قرارگاه آن یعنی خانواده در معرض خطر جدی قرار دارد. افزایش میزان طلاق در جوامع مختلف به‌ویژه در کشور ما این موضوع را ثابت می‌کند (احمدی و مصلحی ۱۳۹۲). برقراری ارتباط مؤثر با طرف مقابل، عدم عصبانیت، حفظ استقلال فردی زن و مرد ضمن مشارکت باهم، ارزش قابل شدن به خواسته‌ها و علائق همسر، همراهی و همدلی و داشتن اهداف و آرمان مشترک باهم، قبول سختی‌ها و آمادگی مواجهه با مشکلات زندگی، در کنارهم بودن در روزهای خوشی و سختی و تأکید و توجه بر نکات مثبت شخصیت همسر، ابراز دوستی و اهمیت دادن به یکدیگر از عوامل استمرار زندگی مشترک و رضایت زن و مرد است (نجف‌آبادی، ۱۳۹۳).

از منظر دینی، رضایتمندی زناشویی وضعیتی است که در آن زن و مرد از ازدواج با یکدیگر و باهم بودن، احساس طمأنینه و آرامش داشته باشند (سوره رم، آیه ۲۱).

ازدواج مقدمه تشکیل خانواده است. خانواده با پیوند زناشویی شکل می‌گیرد و تداوم و بقای آن نیز به تداوم و بقای پیوند زناشویی وابسته است. علیرغم این که ازدواج رضایت‌بخش یکی از عوامل مهم بهداشت روانی جامعه محسوب می‌شود، ولی چنانچه ازدواج و زندگی خانوادگی شرایط نامساعدی برای ارضای نیازهای روانی زوجین ایجاد کند، نه تنها بهداشت روانی تحقق نمی‌یابد، بلکه آثار منفی و گاهی جبران‌ناپذیری را به‌جای می‌گذارد، به‌طوری‌که اختلالات عصبی، افسردگی و خودکشی از پیامدهای اختلالات خانوادگی می‌باشند. به اعتقاد ویزمن، شلدون و گورینک بسیاری از اختلالات روان‌پزشکی از جمله اختلالات جسمانی، شناختی، رفتاری و استرس تحت تأثیر آشفتگی زناشویی به وجود می‌آیند (علی زاده، ۱۳۹۲).

رضایت زناشویی به احساس رضایت هر یک از زوجین در هماهنگی و مطابقت باهمسر خود در چگونگی سازماندهی زندگی مشترک شامل هماهنگی در نحوه گذراندن اوقات فراغت، تقسیم کارهای خانه، تعامل و ارتباط با یکدیگر در روابط جنسی و ابراز عواطف و احساسات به یکدیگر، اطلاق می‌شود (یوگمن و برازرتن ۱۹۸۶ به نقل از بشارت و همکاران ۱۳۸۵).

در دهه ۹۰ میلادی، مطالعات علمی پیرامون رضایت زناشویی توجه زیادی را به خود جلب کرد. در مقایسه با یافته‌های علمی دهه‌های گذشته، در دهه ۹۰ حجم زیادی از مطالعات به جنبه‌های مختلف رضایت زناشویی اختصاص داشته است (براری، ۲۰۰۰). از جمله مواردی که بسیار مورد توجه قرار گرفت بحث نگرش مذهبی بر رضایت زناشویی بود در واقع می‌توان مذهب را به‌عنوان فلسفه وحدت‌بخش زندگی توصیف کرد و آن را یکی از عوامل بالقوه برای سلامتی در نظر گرفت در حقیقت نظام ارزشی مذهبی بهترین زمینه را برای یک شخص سالم آماده می‌کند چنان‌که جریگان و ناک پس از بررسی در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که دین بهترین عامل ثبات و پایداری زندگی زناشویی می‌باشد (اردشیری ۱۳۹۲). از آنجایی که مذهب و نهاد خانواده ارزش‌های مشابهی را مورد تأکید قرار می‌دهند و برای تقویت به هم وابسته هستند. پژوهشگران رابطه نزدیک بین این دو را پیش‌بینی

می‌کنند و بیان می‌کنند مذهب می‌تواند روابط زناشویی را تقویت و استحکام ببخشد (کال^۱ و متوین^۲ ۱۹۹۷ به نقل از اردشیری، ۱۳۹۲).

روان‌شناسی سلامت به دنبال شناسایی سازه‌ها و شیوه‌هایی است که سلامت و بهداشت روان را به دنبال دارد به همین دلیل عواملی که به انسان در سازگاری و انطباق با مشکلات و تهدیدات زندگی کمک کند را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این ارتباط یکی از موضوعات قابل توجه در روان‌شناسی سلامت و بهداشت روانی، تاب‌آوری است (خلعتبری، بهاری، ۱۳۹۰) این موضوع تحقیقات زیادی را موجب شده است. ماستن^۳ و گامزی^۴ معتقدند که تاب‌آوری به فرایند بازگشت فرد به کارکرد طبیعی بعد از تجربه یک رویداد استرس‌زا یا ناراحت‌کننده اشاره دارد بنابراین فرد تاب‌آور، موقعیت ناگوار را به شیوه مثبتی پردازش می‌کند و خود را برای رویارویی با آن دارای توانمندی قلمداد می‌کند. در واقع تاب‌آوری پدیده‌ای است که از پاسخ‌های انطباقی طبیعی انسان حاصل می‌شود و علیرغم رویارویی فرد با تهدیدهای جدید، وی را در دستیابی به موفقیت و غلبه بر تهدیدها توانمند می‌سازند. تاب‌آوری صرف مقاومت منفعل در برابر آسیب‌ها با شرایط تهدیدکننده نیست بلکه فرد تاب‌آور شرکت فعال و سازنده در محیط پیرامونی خود دارد. (کانر^۵ و دیویدسون^۶ ۲۰۰۳).

در طول ۲۰ سال گذشته مطالعه درباره تاب‌آوری به‌طور معناداری گسترش یافته است و به چند دلیل باید سرعت بیشتری بگیرد اول این‌که همان‌طوری که پیچیدگی صنعتی جامعه ما افزایش می‌یابد، تعداد افراد در معرض آسیب و تعداد آسیب‌ها و مشکلاتی که افراد با آن روبه‌رو می‌شوند افزایش می‌یابند. دوم این‌که فهم عوامل خطرزا و حمایتی و چگونگی آن‌ها ممکن است به مداخلات بالینی مناسب منجر شود (گلدستین، بروکز، ۲۰۰۰ به نقل از نوروزیان ۱۳۹۰). دلیل سوم اهمیت بررسی این موضوع آن است که به نظر می‌رسد با سلامت روان ارتباط تنگاتنگی دارد (وایو، ۲۰۰۸). تاب‌آوری و رفتارهای تاب‌آورانه به‌طور بالقوه به افراد کمک می‌کند تا بر تجارب منفی غلبه کنند و این تجارب را به تجارب مثبت در خود تبدیل کنند (فیل و همکاران ۲۰۰۷).

یکی از مشکلات اجتماعی خانواده‌ها در سطح جهانی مسئله طلاق است و به نظر می‌رسد مهم‌ترین مشکلات اجتماعی جامعه ما هم باشد زیرا کانون گرم خانواده را که مقدس‌ترین و ارزشمندترین کانون‌هاست از هم می‌پاشد. طلاق و افزایش روزافزون آن در قرن حاضر برای زنان و مردان متأهل و کسانی که در تدارک تشکیل خانواده هستند زنگ خطری بشمار می‌آید که مستلزم دارا بودن بصیرت کافی و آگاهی عمیق‌تر زنان و مردان از خصوصیات اخلاقی و روحی همدیگر در هنگام ازدواج است. در حال حاضر در بسیاری از کشورهای صنعتی و پیشرفته میزان طلاق تا رقم ۵۰ درصد افزایش یافته است (علی زاده، ۱۳۹۲).

بر اساس داده‌های موجود نسبت آمار طلاق به ازدواج در ایران در سال‌های مختلف حالتی نوسانی و بدون ثبات دارد به‌طوری‌که به نظر می‌رسد این روند به شکل مستقیم از جری آن‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و مذهبی تأثیر می‌پذیرد. علاوه بر آن آمار نشان می‌دهد در سال ۱۳۵۵ میزان طلاق ۱۰/۷ درصد بود. در سال ۱۳۶۰ این میزان کاهش یافته و به ۸/۳ درصد رسیده است. در اوایل دهه ۶۰ شروع به افزایش نموده و در سال ۱۳۶۵ به

1. kal
2. Matvin
3. Masten
4. Gamzi
5. Kaner
6. Du Vidson

۱۰/۳ درصد رسیده و از سال ۱۳۶۶ تا ۱۳۷۰ نسبت طلاق به ازدواج نوسان‌های خفیفی دارد و در سال ۱۳۷۲ به کمترین حد ممکن در ۱۷ سال قبل یعنی ۶/۳ درصد رسید. از سال ۱۳۷۳ تا ۱۳۷۹ نسبت طلاق به ازدواج به تدریج افزایش یافته به طوری که در سال ۱۳۷۹ رشد ۸/۳ درصدی را نشان می‌دهد. افزایش ۱۲ درصدی طلاق در آمارهای موجود سال ۱۳۷۹ نسبت به سال ۱۳۷۸ افزایش ۱۴ درصدی در سال ۱۳۸۰ نسبت به سال ۱۳۷۹ روند افزایش این معضل را در جامعه کنونی ما گوشزد می‌کند و در دو، سه سال اخیر این روند افزایشی همچنان به قوت خود باقی است (مصلحی ۱۳۹۲). این روند افزایشی طلاق نیازمند بررسی است تا بتوان راهی را برای پیش‌گیری از آن یافت. در تحقیقات متعدد مشخص شده است که نگرش مذهبی باعث افزایش میزان رضایت از زندگی زناشویی می‌شود. همچنین در تحقیقات دیگر مشخص شده تاب‌آوری نیز باعث افزایش رضایت از زندگی زناشویی می‌شود ولی تحقیقی که این دو متغیر را در کنار هم بسنجد، صورت نگرفته است لذا ما قصد داریم تا با بررسی رابطه بین نگرش مذهبی، تاب‌آوری و رضایت زناشویی ببینیم آیا می‌توان بر مبنای نگرش مذهبی و تاب‌آوری رضایت از زندگی زناشویی را پیش‌بینی کرد و رابطه بین این متغیرها چگونه است؟ تا در صورت لزوم با تقویت نگرش مذهبی در جامعه و افزایش تاب‌آوری بتوان کمک کرد تا میزان رضایت زناشویی افزایش یابد و میزان طلاق در جامعه کاهش یابد.

۲. روش پژوهش

این پژوهش همبستگی پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان متأهل واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد تهران که آماری در سال ۱۳۹۵ - ۱۳۹۴ مشغول تحصیل بودند جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می‌دهند. حجم نمونه ۳۱۵ نفر با استفاده از فرمول کوکران به روش در دسترس انتخاب شدند.

در این پژوهش از سه پرسشنامه استفاده شده است که شامل:

۱- پرسشنامه نگرش مذهبی سراج زاده (۱۳۷۷)

۲- پرسشنامه تاب‌آوری کانر و دیویدسون (۲۰۰۳)

۳- پرسشنامه رضایت زناشویی اینریچ (۱۹۹۸)

پرسشنامه سنجش نگرش مذهبی مسلمانان توسط سراج زاده (به نقل شریفی ۱۳۸۱). براساس مدل گلاک وستارک (۱۹۶۵، به نقل از همان منبع) با اسلام به ویژه اسلام شیعی تطبیق داده و متناسب شده است. این پرسشنامه شامل ۲۶ عبارت است که بعد دین‌داری را می‌سنجد. پایایی کل این آزمون به روش تصنیف آلفای کرونباخ به ترتیب ۰ و ۷۵ و ۰,۷۸ و اعتبار آن ۴۵ درصد از طریق سنجش بین نمرات این پرسشنامه و خود گزارش دهی افراد از میزان دین‌داری خود برآورد شد.

این پرسشنامه ابعاد زیر را می‌سنجد:

۱. **بعد اعتقادی:** عبارت است از باورهایی که انتظاری می‌رود پیروان آن دین به آن‌ها اعتقاد داشته باشند (مانند در

روز قیامت به اعمال و رفتار ما دقیقاً رسیدگی می‌شود).

۲. **بعد تجربه‌ای یا عواطف دینی:** ناظر بر عواطف، تصورات و احساسات مربوط با جوهر روحانی همچون خداست.

۳. **بعد پیامدی یا آثار دینی:** که اثر تجارب و دانش دینی بر زندگی روزمره پیروان آن دین را می‌سنجد.

۴. **بعد مناسکی یا اعمال دینی:** که شامل اعمال دینی مشخص همچون عبادت و نماز، شرکت در آیین خاص

مثل روزه گرفتن است.

پرسشنامه تاب‌آوری کانر و دیویدسون

برای بررسی میزان تاب‌آوری (CD-RIS) پرسشنامه کانر و دیویدسون انتخاب شده است که این پرسشنامه دارای ۲۵ سؤال است که در سال (۲۰۰۳) جهت اندازه‌گیری قدرت مقابله با فشار تهدید تهیه شده است. برای هر سال طیف درجه‌بندی پنج گزینه‌ای کاملاً نادرست تا همیشه درست در نظر گرفته شده که از صفر کاملاً نادرست تا چهار همیشه درست نمره‌گذاری می‌شود. این مقیاس اگرچه ابعاد مختلف تاب‌آوری را می‌سنجد ولی دارای یک نمره کل می‌باشد.

پایایی این مقیاس برابر ۹۳٪ توسط سازندگان مقیاس گزارش شده است (جوکار ۱۳۸۶) جهت تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردیده که مقدار آن ۰,۹ به دست آمد. این مقیاس توسط محمدی (۱۳۸۴) هنجاریابی شده است.

۳. مؤلفه‌های تاب‌آوری:

۱. مؤلفه تصور از شایستگی فردی
۲. مؤلفه اعتماد به غرایز فردی
۳. مؤلفه تحمل عاطفه منفی
۴. مؤلفه پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن
۵. مؤلفه کنترل و تأثیرات معنوی

برای بررسی میزان رضایت زناشویی، پرسشنامه انریچ که دارای ۴۷ ماده می‌باشد، انتخاب شده است. پایایی این آزمون به روش آزمون و آزمون مجدد ۰/۶۵ و ۰/۹۴ و میزان همسانی درونی با آلفای کرونباخ ۰/۶۹ تا ۰/۹۷ و میزان توانایی تمیز ۹۰/۹ درصد است.

پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ

برای بررسی میزان رضایت زناشویی، پرسشنامه انریچ انتخاب شده است. این پرسشنامه به‌عنوان یک ابزار تحقیق معتبر در تحقیقات متعددی برای رضایت زناشویی مورد استفاده قرار گرفته است. هر یک از فرض‌های این پرسشنامه در ارتباط با یکی از زمینه‌های مهم زندگی مشترک است. ارزیابی این زمینه‌ها در درون یک رابطه زناشویی می‌تواند مشکلات بالقوه زوجها را توصیف کند یا می‌تواند زمینه‌های نیرومندی و تقویت آن‌ها را مشخص نماید.

اولین بار السون، فرم ۱۵ سؤالی آن را معرفی نمود و سپس فرم ۴۷ سؤالی آن ساخته شد (السن و فوور، ۱۹۹۳). السون و دیگران (۱۹۹۳) اعتبار این فرم را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰,۹۲ گزارش کرده‌اند. در کشور ما اولین بار سلیمانان همبستگی درونی فرم بلند را ۹۳ درصد محاسبه و گزارش کرده است. میزان پایایی این آزمون به روش آزمون و آزمون مجدد ۰/۶۵ و ۰/۹۴ و میزان همسانی درونی با آلفای کرونباخ ۰/۶۹ تا ۰/۹۷ و میزان توانایی تمیز ۹۰/۹ درصد است.

زیرمقیاسهای پرسشنامه انریچ

۱. پاسخ قراردادی
۲. رضایت زناشویی

۳. موضوعات شخصی
۴. ارتباط زناشویی
۵. حل تعارض
۶. مدیریت مالی
۷. فعالیت‌های اوقات فراغت
۸. روابط جنسی
۹. ازدواج و فرزندان
۱۰. اقوام دوستان
۱۱. نقش‌های مربوط به زن و مرد
۱۲. جهت‌گیری مذهبی

در پژوهش حاضر بعد از تعیین حجم نمونه، پرسشنامه‌ها (نگرش مذهبی سراج زاده، تاب‌آوری کانردیویدسن، رضایت زناشویی انریچ) به روش در دسترس بین ۳۵۰ نفر از دانشجویان توزیع شد و در پایان ۳۱۵ پرسشنامه برگردانده شد.

در تحقیق حاضر تجزیه و تحلیل توسط نرم‌افزار آماری SPSS ۱۹ صورت گرفته است.

۳. یافته‌ها

۵۳/۷ درصد از دانشجویان مورد مطالعه زن و ۴۶/۳ درصد آن‌ها مرد می‌باشند. ۲۲/۹ درصد از دانشجویان در حال تحصیل در سطح لیسانس، ۶۹/۹ درصد در رشته فوق‌لیسانس و ۷/۳ درصد در مقطع دکترا در حال تحصیل هستند.

حداقل و حداکثر سن دانشجویان مورد مطالعه به ترتیب ۲۰ و ۵۹ است. ۴/۴ درصد از دانشجویان فاقد شغل و ۵۳/۳ درصد دارای شغل بودند. ۳۵،۲ درصد بدون فرزند، ۲۶،۷ درصد دارای یک فرزند، ۳۰،۵ درصد دارای ۲ فرزند و ۷،۶ درصد دارای ۳ فرزند بودند.

جدول ۱- شاخصه‌های توصیفی مربوط به نمره‌های نگرش مذهبی دانشجویان مورد مطالعه

خطای فراوانی	خطای میانگین	خطای معیار	میانگین	نما	انحراف معیار	واریانس	درجه کجی	خطای معیار	دامنه تغییرات	حداقل نمره	حداکثر نمره
۳۱۵	۶۷/۷۸	۰/۹۵۴	۷۰/۰۰	۵۶	۱۶/۹۲۴	۲۸۶/۴۲۸	-/۶۶	۰/۱۳۷	۸۹	۱۱	۱۰۰

p>%5

جدول ۲- شاخصه‌های توصیفی مربوط به نمره‌های تاب آوری دانشجویان مورد مطالعه

خطای فراوانی	میانگین	معیار میانگین	میانه	نما	انحراف معیار	واریانس	درجه کجی	خطای معیار درجه کجی	دامنه تغییرات	حداقل نمره	حداکثر نمره
۳۱۵	۶۹/۳۵	۰/۶۷۷	۶۹/۰۰	۶۵	۱۲/۰۱۶	۱۴۴/۳۹۵	۰/۱۵۶	۰/۱۳۷	۶۳	۳۶	۹۹

p>%5

جدول ۳- شاخصه‌های توصیفی مربوط به رضایت زناشویی دانشجویان مورد مطالعه

خطای معیار میانگین	میانگین	میانه	نما	انحراف معیار	واریانس	درجه کجی	خطای معیار درجه کجی	دامنه تغییرات	حداقل نمره	حداکثر نمره
۳۱۵	۵۱/۲۴	۰/۵۴۶	۵۲/۰۰	۵۰	۹۳/۸۹۹	-۰/۱۵۱	۰/۱۳۷	۳۸	۳۱	۶۹

P<%5

جدول ۴- خلاصه شاخص‌های رگرسیون رضایت زناشویی از روی نگرش مذهبی و تاب آوری دانشجویان مورد مطالعه

متغیرها	ضریب همبستگی	ضریب تبیین	ضریب تبیین اصلاح شده	خطای معیار برآورد
۱- رضایت زناشویی با تاب آوری	۰/۲۹۰	۰/۰۸۴	۰/۰۸۱	۹/۲۸۹
۲- رضایت زناشویی با نگرش مذهبی	۰/۳۵۲	۰/۱۲۴	۰/۱۱۸	۹/۱۰۰

شاخص‌های ارائه شده در جدول فوق نشان می‌دهد بین رضایت زناشویی و تاب آوری دانشجویان متأهل مورد مطالعه به میزان ۰/۲۹ همبستگی وجود دارد که با اضافه کردن متغیر نگرش مذهبی به این معادله میزان همبستگی متغیرهای تاب آوری و نگرش مذهبی با رضایت زناشویی به ۰/۳۵۲ افزایش پیدا می‌کند به معنای دیگر بیشترین رابطه بین تاب آوری و رضایت زناشویی است به طوری که ۸/۴ درصد از تغییرات رضایت زناشویی دانشجویان متأهل را می‌توان از روی تغییرات میزان تاب آوری آنان پیش‌بینی کرد. همچنین این میزان با اضافه شدن نگرش مذهبی تا ۱۲/۴ درصد افزایش می‌یابد به این معنی که با اضافه شدن نگرش مذهبی به معادله، ۴ درصد به قدرت پیش‌بینی تغییرات مذکور اضافه می‌شود.

جدول ۵- خلاصه شاخص‌های رگرسیون رضایت زناشویی از روی تاب‌آوری دانشجویان مورد مطالعه

متغیرها	ضریب همبستگی	ضریب تبیین	ضریب تبیین اصلاح شده	خطای معیار برآورد
	۰/۲۹۰	۰/۰۸۴	۰/۰۸۱	۹/۲۸۹
۱- تاب‌آوری				
۲- رضایت زناشویی				

همان‌طور که ملاحظه می‌شود بین تاب‌آوری و رضایت زناشویی دانشجویان متأهل مورد مطالعه به میزان ۰/۲۹ همبستگی وجود دارد به این معنی که می‌توان ۸/۴ درصد از تغییرات میزان رضایت زناشویی آنان را از روی تغییرات میزان تاب‌آوری‌شان پیش‌بینی کرد به منظور آزمون معنی‌دار بودن پیش‌بینی مذکور از تحلیل واریانس رگرسیون دو متغیره استفاده شده است که شاخص‌های آن به شرح جدول زیر است.

جدول ۶- شاخص‌های رگرسیون رضایت زناشویی از روی تغییرات تاب‌آوری دانشجویان متأهل مورد مطالعه

منابع تغییر	مجموع مجزورات نمره‌ها	درجه آزادی	میانگین مجموع مجزورات نمره‌ها	F نسبت	سطح معناداری بودن
۱- رگرسیون	۲۴۷۹/۴۴۰	۱	۲۴۷۹/۴۴۰	۲۸/۷۳۳	۰/۰۰۰
باقی‌مانده	۲۷۰۰۵/۱۳۴	۳۱۳	۸۶/۲۷۸		
کل	۲۹۴۸۴/۱۷۸	۳۱۴			

بررسی رابطه بین نگرش مذهبی با رضایت زناشویی

جدول ۷- خلاصه شاخص‌های رگرسیون رضایت زناشویی از روی نگرش مذهبی دانشجویان مورد مطالعه

متغیرها	ضریب همبستگی	ضریب تبیین	ضریب تبیین اصلاح شده	خطای معیار برآورد
	۰/۲۳۹	۰/۰۵۷	۰/۰۵۴	۹/۴۲۴
۱- نگرش مذهبی				
۲- رضایتمندی زناشویی				

جدول ۸- خلاصه شاخص‌های رگرسیون رضایت زناشویی از روی نگرش مذهبی دانشجویان مورد مطالعه

متغیرها	مجموع مجزورات نمره‌ها	درجه آزادی	میانگین مجموع مجزورات نمره‌ها	F نسبت	سطح معناداری بودن
۱- نگرش مذهبی	۱۶۸۶/۸۳۴	۱	۱۶۸۶/۰۸۳۴	۱۸/۹۹۴	۰/۰۰۰
۲- رضایت زناشویی	۲۷۷۹۷/۳۴۴	۳۱۳	۸۸/۸۰۹		
	۲۹۴۸۴/۱۷۸	۳۱۴			

۴. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف "بررسی رابطه بین نگرش مذهبی، تاب‌آوری با رضایت زناشویی دانشجویان صورت گرفت که با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده نشان داد که بین تاب‌آوری و نگرش مذهبی با رضایت زناشویی درسته معناداری مورد تأیید قرار گرفت. بنابراین رابطه بین متغیرهای مورد پژوهش با اطمینان ۹۹ درصد معنادار است. رضایت زناشویی یکی از عوامل مؤثر در ثبات و پایداری خانواده‌ها و درعین‌حال بهداشت روانی همسران و فرزندان است. در صورتی زندگی به رضایت می‌انجامد که واجد آرامش، انسجام و امنیت عاطفی باشد. این ابعاد در زندگی زناشویی است که وجود هر چه کامل‌تر آن رضایت از زندگی زناشویی را افزایش می‌دهد. برخورداری از گرایش‌های مذهبی، باور به عقاید و اعمال مذهبی در زندگی از رفتارهای مخرب و ناسازگارانه اجتماعی جلوگیری می‌نماید. افراد تاب‌آور نیز دارای رفتارهای خودشکناکه نیستند و از نظر عاطفی، توانایی مقابله با شرایط ناگوار را دارند. بنابراین متغیرهای تاب‌آوری و نگرش مذهبی می‌توانند در رضایتمندی زوجین مؤثر باشند همان‌طور که ملاحظه شد سهم متغیر تاب‌آوری در این تحقیق بیشتر از نگرش مذهبی در دانشجویان مورد مطالعه بود.

یافته‌های آماری این پژوهش نشان می‌دهد بین تمام مؤلفه‌های تاب‌آوری (مؤلفه تصور از شایستگی فردی مؤلفه اعتماد به غرایز فردی مؤلفه تحمل عاطفه منفی مؤلفه پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن با سطح مؤلفه کنترل تأثیرات معنوی با سطح) رابطه مثبت و معناداری با رضایتمندی زناشویی وجود دارد. در نگاه اول می‌توان نتیجه گرفت تاب‌آوری با تمام مؤلفه‌هایش کمک می‌کند که افراد در تمامی موقعیت‌های چالش‌برانگیز بتوانند بهترین عملکرد را داشته باشند. همچنین تأیید رابطه بین تمام مؤلفه‌های تاب‌آوری با رضایتمندی افراد مؤید این مطلب است که افراد تاب‌آور براساس تصور مثبت از خویشتن و باوری که نسبت به توانمندی خود در حل مسائل دارند در موقعیت‌های فشار، تحمل بیشتر و در حل تعارض‌ها و چالش‌ها علاقه‌مندی بیشتری از خود نشان می‌دهند و کمتر تسلیم مشکلات می‌شوند. خلعتبری و بهاری (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی رابطه بین تاب‌آوری و رضایت از زندگی پرداختند جامعه آماری ۱۶۰ نفر (۶۸ زن و ۹۲ مرد) بودند که بر طبق یافته‌های این پژوهش بین تاب‌آوری رضایت زناشویی رابطه مثبت وجود داشت که با نتایج این پژوهش همخوانی دارد.

همچنین یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد بین تمام ابعاد نگرش مذهبی (بعد اعتقادی بعد تجربه‌ای بعد پیامدی بعد مناسکی) رابطه مثبت و معناداری با رضایتمندی زناشویی گروه نمونه داشته‌اند و این نکته حاکی از این مسئله هست که هر چه نگرش مذهبی افراد بیشتر باشد رضایت از زندگی بیشتری خواهند داشت.

در پژوهش خدایاری فرد (۱۳۸۶) و همکارانش بین نگرش مذهبی و رضایتمندی زناشویی رابطه مثبت و معناداری وجود داشت که با نتیجه پژوهش ما هم مطابقت داشت.

درواقع دین‌داری مانند اصل و ریشه‌ای است که ثمره‌ها و شاخه‌های فراوانی دارد مانند تدین (عفت، نجابت، حجاب، حیا)، اخلاق خوب (خوش‌زبانی، بزرگواری، خوش‌خلقی، حق‌پذیری)، شرافت خانوادگی. این عوامل می‌توانند بر استحکام و رضایت از زندگی نقش داشته باشند. از سوی دیگر در دین نقش‌ها و وظایف زن و مرد تا حدود زیادی روشن می‌باشد و افراد دین‌دار به همین دلیل اختلافات کمتری را تجربه می‌کنند.

رابطه بین نگرش مذهبی با تاب‌آوری بین دانشجویان از نظر آماری در سطح معنی‌داری ($p < 0.05$) 0.00 معنی‌دار و ضریب همبستگی 0.146 است. در خصوص رابطه همبستگی بین تاب‌آوری و نگرش مذهبی می‌توان گفت با افزایش میزان نگرش مذهبی، با توجه به توصیه زیاد به صبر در دین، سطح تاب‌آوری روان‌شناختی افراد هم

افزایش می‌یابد.

در تبیین نقش پایبندی مذهبی در رابطه با تاب‌آوری می‌توان گفت که افراد تاب آور به احتمال بیشتری در رویارویی با شرایط ناگوار، در جستجوی معنا هستند بنابراین آثار بالقوه باورهای مذهبی به کنار آمدن و مقابله با حوادث آسیب‌زا منجر می‌شود. مطالعه‌ی نقش باورهای مذهبی بر تاب‌آوری در برابر ضربه‌ها و آسیب‌ها می‌تواند فهم ما را از انطباق مثبت با حوادث افزایش دهد. از طریق مذهب است که انسان درمی‌یابد که بین او و وجود متعالی و برتر مطلق، رابطه وجود دارد. در نتیجه باور مذهبی است که حس می‌کنیم هرگاه با قدرتی مافوق خود ارتباط حاصل کنیم می‌توانیم خود را از ناآرامی‌ها و ناراحتی‌ها نجات دهیم. داشتن هدف و معنا در زندگی، احساس تعلق داشتن به معنای والا، امیدواری به یاری خداوند در موقعیت‌های مشکل‌زا در زندگی و بهره‌مندی از حمایت‌های اجتماعی و معنوی همگی از جمله روش‌هایی هستند که افراد مذهبی با دارا بودن آن‌ها می‌توانند در رویارویی با حوادث تنش‌زای زندگی آسیب کمتری را متحمل شوند (یانگ و ماو ۲۰۰۷).

کلانتری (۱۳۹۴) و همکاران در پژوهشی نشان داده‌اند که بین تاب‌آوری و نگرش مذهبی در بین زنان متأهل رابطه مثبت و معناداری وجود داشت. تشریفی (۱۳۹۱-۱۳۹۰) نیز طی پژوهشی نشان داد بین هوش معنوی و تاب‌آوری باهمزیستی معنوی رابطه مثبت وجود دارد.

یافته‌های این تحقیق با نتایج کروک (۲۰۰۸) نیز همخوانی دارد که نشان می‌دهد افرادی که از نظر مذهبی در سطح بالاتری قرار دارند سعی می‌کنند مسائل خود را به شیوه‌ی حل مسئله و با حمایت اجتماع مرتفع کنند.

پیشنهادات کاربردی

۱- با توجه به نتیجه این پژوهش و رابطه مثبت بین نگرش مذهبی و رضایتمندی زناشویی پیشنهاد می‌گردد، که در رسانه‌های عمومی مانند تلویزیون، فضای مجازی، رادیو سعی شود برنامه‌هایی تولید و پخش شود که باعث بالا رفتن دین‌داری در مردم و بخصوص جوانانی که در شرف ازدواج هستند شود.

۲- با توجه به این که تاب‌آوری و نگرش مذهبی می‌توانند رضایتمندی زناشویی را بالا ببرند پیشنهاد می‌شود در امر ازدواج و مشاوره‌های ازدواج مشاوران با مدنظر قرار دادن این موضوع سعی در آگاهی دادن به زوجین برای یک زندگی مشترک باشند، که به معنای واقعی دین و همچنین رفتارهای تاب آورانه در زندگی آن‌ها حضور داشته باشد.

۳- چون خانواده نقش عمده‌ای در تربیت نسل‌های آینده و خانواده‌های آینده دارد، والدین سعی کنند تقیدات مذهبی و همچنین مؤلفه‌های تاب‌آوری فرزندان‌شان که زنان و مردان آینده هستند را افزایش دهند. تا در آینده و در زندگی زناشویی کمتر دچار مشکل شوند.

۴- با توجه به نتایجی که از این پژوهش به دست آمده است می‌توان نتیجه گرفت که تاب‌آوری و نگرش مذهبی در افراد نتایج مثبتی را به همراه دارد با توجه به رابطه تنگاتنگ و نزدیک تاب‌آوری و نگرش مذهبی در رضایتمندی زناشویی پیشنهاد می‌شود که مسئولانه مربوطه، در برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی به نقش مؤثر باورها و رفتارهای مذهبی و مؤلفه‌های تاب‌آوری در ارتقای سطح رضایتمندی زناشویی توجه خاصی داشته باشند.

پیشنهادهای پژوهشی

۱. این پژوهش افراد را بدون ارزیابی همسرانشان مورد بررسی قرار داده است، پیشنهاد می‌شوند در پژوهش‌های آتی، این متغیرها در زوجین توأم باهم مورد ارزیابی قرار گیرد.
۲. هرچند در خصوص هر یک از متغیرها به تنهایی پژوهش‌های گسترده‌ای انجام شده است اما مطالعه‌ای مداخله‌ای در بررسی میزان اثر آموزش تاب‌آوری و تقویت نگرش مذهبی بر رضایتمندی زناشویی صورت نگرفته است لذا پیشنهاد می‌گردد مداخلات آموزشی در این زمینه برنامه‌ریزی و اجرا شود.
۳. از نتایج این پژوهش در تدوین برنامه‌هایی برای افزایش نگرش مذهبی و تاب‌آوری زوجین استفاده شود تا میزان رضایت از زندگی زناشویی ایشان افزایش یابد.

منابع

- قرآن کریم (سوره رم، آیه ۲۱).
- اردشیری، مهرداد (۱۳۹۲) بررسی رابطه هوش معنوی و ادراک تعامل اجتماعی با تاب‌آوری دانشجویان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- امینی، ابراهیم (۱۳۷۴) آئین همسردهاری یا اخلاق خانواده انتشارات اسلامی، چاپ ۱۵.
- تشرقی، زینب (۱۳۹۱) بررسی رابطه بین هوش معنوی تاب‌آوری و بهزیستی معنوی با فرسودگی شغلی پرستاران پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم و تحقیقات.
- حسینی قمی، طاهره، سلیمی بجستانی، حسین (۱۳۹۰) رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و تاب‌آوری در بین مادران مبتلا به بیماری، مجله روان‌شناسی ودین سال چهارم، ش، ص ۸۲-۶۹.
- خدایاری فرد، محمد، شهابی، روح‌الله، اکبری زردخانه، سعید (۱۳۸۶) رابطه نگرش مذهبی با رضایتمندی زناشویی در دانشجویان متأهل، فصلنامه خانواده‌پوی سال ۳ شماره ۱۰.
- خلعتبری، جواد بهاری، صونا (۱۳۹۰)، بررسی بین تاب‌آوری و رضایتمندی زناشویی بین کارکنان بهداری شهرستان سراب، فصلنامه روانشناسی تربیتی.
- علیزاده سهیلا، (۱۳۹۲)، بررسی رابطه سیستمهای مغزی - رفتاری بر جهت‌گیری مذهب، پایان‌نامه کارشناسی دانشگاه علم فر هنگ.
- کارل گوستاو یونگ، روان‌شناسی دین (۱۳۷۰) ترجمه فواد روحانی؛ تهران، انتشارات رشد.
- کلاتری هرمزی، آتوسا (۱۳۹۴) پیش‌بینی تاب‌آوری روان‌شناختی براساس میزان تاب‌آوری مذهبی در زنان متأهل، مقاله.
- گوستاو یونگ، کارل (۱۳۷۰) روان‌شناسی دین ترجمه محمد حسین سروری، تهران، انتشارات سخن.
- مایل؛ یاهر، فروید، یونگودین (۱۳۸۵) ترجمه محمد دهقان پور، غلام رضا، محمودی تهران، انتشارات رشد.
- **Bradbery, T.N. Fincham, F.D. Beach, S.R. (2000)**, Research on the nature determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, v62, p. 967.
- **Crook”G(2006)**. The negative relationships between religion and substance use/abuse’ *Guliford press*’v 66’p 122-129.
- **Dervois (2003)** Psychometric properties of the Creole Haitian version of the Resilience Scale amongst child and adolescent survivors of the 2010 earthquake. *Comprehensive Psychiatry*
- **Garmezy, N. (1993)**. Risk and resilience. In D. C. Funder, R. D. Parke, C. Tomlinson-Keasey & K. Widaman (Eds.), *Studying lives through time*.
- **Kim, Y.M. Others, (2004)**, Spirituality and affect: a function of changes in religious affiliation. *Personality and Individual Differences*, V 37
- **Mahoney, A. Others, (1999)**, Marriage and the spiritual realm: The role of proximal and distal religious constructs in marital functioning. *Journal of Family Psychology*, V 13(3), p. 332.
- **Masten, A. S., Hubbard, J. J., Gest, S. D., Tellegen, A., Garmezy, N., & Ramirez, M. (1999)**. Competence in the context of adversity: Pathways to resilience and maladaptation from childhood to late adolescence. *Development and Psychopathology*, 11, 143–169.
- **McInty, K. Others, (2004)**, Perceived Uncertainty, Spiritual Well-Being, and Psychosocial Adaptation in Individuals With Multiple Sclerosis. *Rehabilitation*

Psychology, V 49(2), p. 91- 99.

- **Mullins, L.C., et al, (2001)**, Marital adjustment and religiosity: A comparison of those under age 65 with those age and older. *Journal of Social Science Research*, v 2, issue 1, p. 68.
- **Odell, M, (1998)**, Congruence desire for change and adjustment during the first year of marriage. *Marriage Fam: Rev*, v 27, p. 93.
- **Pajares, F., 1996**. Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research* 66, 543-578.
- **Personality and development** (pp. 377-398). Washington, DC: American Psychological Association.
- **Popoviciu, s, Birle. D olan. S.&Popov.I.(2012)**.theroie re of religious beliefs 20-Sherkat, D.E, (2004), Religious intermarriage in the United States: trends, patterns, and predictors.
- **Vasilevskaia,T (2011)**Socil problem Solving as a moderator in the re lationship between pregnancy specific stressors and depressive stmptoms Dissertation for Doctor of philosophy.
- **Yang, k.p.Mao,X.Y ,(2007)**. A study of nurses spiritual intelligence: A cross-ectioal questionnaire survey. *Journal of Nursing studies*,144,9999-1010